

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

דומ"צ קהל עדת חרדים אופקים

שמיעת כל חזרת הש"ץ

א) איתא בשו"ע (סימן קכ"ד ס"א) לאחר שסיימו הצבור תפלתו, יחזור ש"צ התפלה, שאם יש מי שאינו יודע להתפלל יכוין למה שהוא אומר וכו'.

ב) והטור שם הביא טעם נוסף לחזרת הש"ץ, כדי שיענו קדושה אחריו, והרא"ש (מגילה פרק ג' אות ז') הוסיף, כדי שיענו הקהל 'מודים', ובערוך השולחן כתב, גם כדי שהכהנים יעלו לדוכן.

ג) וכתב הכה"ח שם (אות ב') שם. שאם יש מי שאינו יודע וכו'. זהו לפי הפשט וידוע שכל דברי רז"ל אף על פי שיש בהם סודות נפלאים אין מגלין אותם, ומלבישים אותם בדברי הפשט אבל בימי רבינו האר"י ז"ל ניתנה רשות לגלות וגילה הסוד של החזרה שמעלתה יותר גדולה מן הלחש, ושניהם חובה, כמבואר בשער הכוונות (דרוש א' דחזרת העמידה) ובפרי עץ חיים (שער חזרת העמידה פרק א' ופרק ב' יעו"ש). ולכן האר"י ז"ל בחזרת הש"ץ היה עוצם עיניו, ושומע, ומתכוין לדברי הש"ץ, (כמ"ש בשער הכוונות דף ד' ע"א), ובפרי עץ חיים (שער הקרבנות פרק ב'), וכן כתב במשנת חסידים (בדרוש שארית האצילות אות א'). ולכן אין לבטל החזרה בשום פעם שחרית מוסף ומנחה אלא דוקא במקום דאיכא אונס, וכן כתב בן איש חי שם אות ב' יעו"ש.

ד) ובבן איש חי (ש"ר פ' תרומה ס"ב) כתב שאף שהטעם הפשוט של חזרת הש"ץ הוא להוציא מי שאינו בקי, מ"מ אין זה עיקר הטעם, שבזמן הזה כמעט בטל טעם זה, שהכל מתפללין בסידורים, והמתפלל בע"פ בקי הוא, ואם יש עם הארץ לגמרי הנה זה עומד כאבן ולא תועיל לו החזרה שאינו נותן לב עליה מאחר שאין מבין כלום. אך באמת טעם העקרי של החזרה הוא, שמבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל ע"פ הסוד המפורש בספר הכוונות, דבחזרת התפלה חוזרים ונעשים כל התיקונים שנעשו בתפלת לחש, אלא דהחזרה היא מגעת במקום עליון וגבוה יותר ממקום שמגעת שם תפלה דלחש. וזה הטעם דתפלת לחש צריך לדקדק מאד לאומרה בלחש, והקפידו בזה מאד על המרים קולו בתפלתו, מפני הפחד מן הקליפות שלא יתאחוזו בה. אבל חזרה, להיותה במקום עליון וגבוה, אין אחיזה לקליפות שם, לכך אומרים אותה בקול רם באין פחד. ולפ"ז משני דברים תוכל להבין מעלת החזרה, הא' דאומרים אותה בקול רם, והב' דלא ניתן רשות ליחיד לחזור התפלה כי אם דוקא

ה) וכבר התריע המ"ב (סימן קכ"ד ס"ק מ"א) על אותם שלוחי ציבור שאומרים חצי הראשון של "מודים" בלחש. שהרי כשמגיע הש"ץ ל"מודים" כל הקהל משתחוים עמו, והקהל אומרים מודים דרבנן, ומכיון שהקהל עסוקים באמירת מודים דרבנן, שלוחי הציבור חושבים שיכולים לומר "מודים" בלחש. אכן ז"ל המ"ב: ... נוהגין איזה חזנים לומר המודים בתחלתו בלחש... ולא ידעתי מאיזה מקום יצא להם המנהג הזה, דאף דנוהגין הצבור לאמר אז מודים דרבנן, מ"מ תפלתו ניתקן להוציא מי שאינו בקי וצריך לאמר עכ"פ קצת בקול שיוכלו לשמוע עשרה בנ"א העומדים סביבו, עכ"ל לענינו.

ו) והש"ץ צריך להקפיד לומר את כל מלה ומלה שבחזרת הש"ץ בקול רם, (ולא רק את סיום הברכות כדי שהקהל יענו אמן).

ז) ואם הש"ץ קצת עייף, ורוצה לנוח (ומשום כך אומר ברכת מודים בלחש) העצה היא שיאמר את שלשת המילים הראשונות "מודים אנחנו לך" בקול רם ובהשתחויה, כדי שהציבור ישתחוו עמו, ואז ישתוק עד שהציבור סיימו לומר מודים דרבנן, ואז ימשיך משם והלאה בקול.

ח) וכע"ז המ"ב (סימן רס"ח ס"ק כ"ב) לגבי אמירת ברכת "מגן אבות" בליל שבת שהוא מעין חזרת הש"ץ בקיצור, וז"ל: מה שנוהגין באיזה מקומות שהש"ץ אומר בקול רם רק עד "קונה שמים וארץ" ואח"כ אומר הש"ץ בלחש ביחד עם הציבור, לא יפה הן עושין. אלא ישתוק הש"ץ, ואחר שסיימו הקהל יתחיל הוא מגן אבות בקול רם.

המשך בעמ' 4)

שיעור ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א נמסר במוצאי שבת קודש פרשת לך לך

פתיחה לדיני ברכות

שבא ללמדנו את חומר האיסור, והמעילה דאמרינן הכא אינה מעילה גמורה אלא מעילה מדרבנן, שאין עליה קרבן, אך שבאו ע"י זה ללמדנו את חומרת האיסור.

מחלוקת רבנו יונה והאבודרהם

בהמשך דבריו כתב שם רבנו יונה, שאפי' אם לא ידע אלא ברכת שהכל יצא בה מידי מעילה, דתנן ועל כולם אם אמר שהכל יצא, אלא שצריך ללמוד כדי שיברך הברכה הראויה לכל דבר.

אמנם באבודרהם מבואר לא כך, שפירש שמה שכתוב בגמ' כל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה - פירוש הברכה המיוחדת לאותו דבר כאילו מעל, ותקנתו שילך אצל חכם וילמדנו ברכת כל מין ומין. ומבואר בדבריו שאפילו בירך שהכל, כל שלא ברך את הברכה המיוחדת לאותו דבר הרי זה כאילו מעל [ומה שאמרו שכשאינו יודע מה לברך יברך שהכל, היינו דווקא כשאי אפשר לברר, אבל אם יכול לברר לא יאכל עד שילמד ברכתו הראויה].

כאילו נהנה מקדשי שמים

ד. עוד איתא שם בברכות "אמר ר' יהודה אמר שמואל כל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים. שנאמר "לה' הארץ ומלואה". רבי לוי רמי כתיב "לה' הארץ ומלואה" וכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה.

ובצל"ח שם ביאר שמה שהוסיף ר' יהודה שהוא כאילו נהנה מקדשי שמים בא לומר בזה שאין זה מעילה קלה כמעילה בקונמות שאינם קדשי שמים, אלא חמורה מעילה זו כמעילה בקדשי שמים,

ועוד הוסיף לבאר שם, שגם בקדשים יש שני דרגות, האחד הוא מעילה בקדשי בדק הבית שיוצא לחולין. והחמור יותר הוא מעילה בדבר שיש בו קדושת הגוף שאינו יוצא לחולין, ואותו שנהנה בלא ברכה הוא כמועל מעילה חמורה. כדבר הקדוש בקדושת הגוף.

כאילו גזל

ה. עוד אמרו שם בגמ' "אמר ר' חנינא בר פפא כל הנהגה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גזול להקדוש ברוך הוא ולכנסת ישראל שנאמר "גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית" ואין אביו אלא הקב"ה שנאמר "הלא הוא אביך קנך" ואין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר "שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמן".

מעלת הברכה

א. קודם לימוד הלכות ברכות ופרטיהן, מן הראוי להתבונן בגודל מעלת הברכה, ובחשיבות הגדולה שנתנו חכמינו ז"ל לענין זה, וכמו שכתב הרמב"ם ריש הלכות ברכות, שחכמים תקנו ברכות רבות כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו.

ונצטט כאן מה שכתב בספר מצוות זמניות ז"ל "דע בני יצליחך האל יתברך, כי הגדולה שבכל המצוות והחזקה שבכל העבודות הם הברכות, שכל מאמין חייב לברך לאלקינו על כל מה שברא בזה העולם על כל דבר ודבר הברכה המיוחדת לו. והברכות נחלקו לארבעה חלקים, ברכות התפילה, וברכות המצוות, וברכות הנהנין, וברכת השבח וההודאה". ע"כ תורף דבריו הנוגע לענייננו.

ענין הברכה - הודאה לה'

ב. ובגמ' בברכות ריש פרק כיצד מברכין דנה הגמ' מהו המקור לדין ברכות הנהנין, ועיי"ש בסוגיא דשקיל וטרי ולבסוף מסיקה הגמ' "אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה". ופירש רש"י שכיון שנהנה צריך להודות למי שבראם.

ומבואר מזה שיסוד דין ברכות הנהנין הוא שמכיר טובה לקב"ה על מה שברא ומודה לו על כך, ולהיפך ח"ו מי שאינו מברך הרי הוא ככופר בטובתו של מקום.

כאילו מעל

ג. עוד איתא שם בגמ' "תנו רבנן אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו מעל, מאי תקנתיה ילך אצל חכם - ילך אצל חכם מאי עביד ליה? הא עביד ליה איסורא! - אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות: כדי שלא יבא לידי מעילה".

קרבן מעילה

וכתב רבינו יונה שם מאי תקנתיה וכו', כלומר מי שאינו יודע הברכות באיזה ענין יוכל לאכול, שאם יאכל יתחייב מעילה בכל פעם ופעם, ומהדרין שילך אצל הבקי וילמדנו הברכות של כל דבר ודבר".

ויעויין בחשוקי חמד (מעילה דף ב.) שהביא דברי רבינו יונה וכתב שלכאורה משמע מדבריו שיש בזה ממש עוון מעילה, וצריך להקריב קרבן אשם מעילות. אמנם כתב לבאר שם בשם מו"ח הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלא דווקא הוא אלא

1 אחד מן הראשונים - מתלמידיו של הרא"ש.

2 ברמב"ם פ"א מברכות ה"ד חילק הברכות לשלשה חלקים והשמיט שם ברכות התפילה. ויעויין בר' מנוח שם שהרמב"ם כלל ברכות התפילה בתוך ברכות השבח וההודאה.

3 לילך אצל חכם מועיל שע"י כך יודע את הגדרים והכללים, אבל פעמים שגם זה אינו מספיק, וכיום שתעשיית המזון התפתחה כ"כ וישנם מוצרים רבים שלא ידוע בבירור דרך ייצורם ודבר זה משפיע על ברכתם, וכגון פריכות אורז שנחלקו הפוסקים בברכתם מחמת זה שאין מבורר האם נחשב שהאורז נתבשל וברכתם מזוונות, או שאין זה בישול וברכתם אדמה, או שנחשב שהאורז השתנה צורתו, וברכתם שהכל. דוגמא נוספת מה שמבואר בתחילת סי' ר"ח שתבשיל שנתן בו קמח, אם מטרת הקמח להטעים, ברכת התבשיל מזוונות ואם רק לדבק ברכתו אדמה. וכיום הרבה אנשים עושים תבשילים (או מאפים) שיש בהם קמח ואינם יודעים אם מטרת הקמח לדבק או להטעים אלא עושים כפי ההוראות במתכון. ואם הם אינם יודעים מה יועיל שילכו אצל חכם.

ופירש רש"י שם שמה שאמר ר' חנינא כאילו גוזל להקב"ה - היינו שגזול את הברכה.

ובמהרש"א שם הביא את דברי רש"י וכתב שאין צריך לפרש שגזול את הברכה, אלא הרי הוא כגזול ממש מהקב"ה את אותו דבר שאוכל ונהנה ממנו. שהרי קודם ברכה הכל שלו.

למהו חסידא

ו. **איתא** בגמ' בבבא קמא (דף ל.) "אמר ר' יהודה האי מאן דבעי למהו חסידא לקיים מילי דנזיקין, רבא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות".

מבואר בגמ' שהמקיים דיני ברכות נחשב חסיד [שהיא דרגה גבוהה יותר שעושה יותר ממה שמחוייב]. ובאחרונים תמהו הרי חובת הברכה היא חובה גמורה ומי שאינו מברך הוא רשע וכמ"ש בברכות שם "חבר הוא לאיש משחית" - חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים.

שהכל פוטר הכל

וביאר באליה רבה (ריש סי' ר"ב) שכוונת הגמ' שהחסיד אינו סומך על הכלל "שעל הכל אם אמר שהכל יצא" אלא טורח לברר וללמוד עד שיודע לברך על כל מין ברכה השייכת לו. והביא שם מדברי האר"י ז"ל שהפוטר עצמו בברכת שהכל הרי זה בכלל בור שקללוהו חז"ל.

ספק ברכות להקל

עוד תירץ בערוך השולחן (סי' ר"ב ס"ב) שהחסיד עושה לפנים משורת הדין ואינו סומך על הכלל "ספק ברכות להקל", וכגון שיש לו ספק אם בירך בורא נפשות או לא. שהדין הוא שאין צריך לברך מספק [סימן ר"ט ס"ג]. והחסיד אוכל או שותה עוד דבר כדי שיתחייב לברך בוודאי.

וכן כשיש דבר שספק הוא האם ברכתו בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה, שהדין הוא שמברך האדמה כיון שבזה פוטר בדיעבד גם את פירות האילן [סימן ר"ו ס"א]. והחסיד אוכל שני דברים אחד שברכתו העץ ואחד שברכתו אדמה ומוציא עצמו מן הספק.

וכן כשמסופק אם נתחייב בברכה אחרונה, כגון שאינו יודע אם אכל כזית בכדי אכילת פרס, שמספק אינו צריך לברך, והחסיד אוכל כזית נוסף בכדי אכילת פרס כדי שיוכל לברך בוודאי.

להוציא עצמו מפלוגתת הפוסקים

עוד כתב לבאר בשו"ת שיח יצחק (סי' כ"ו) שיש מקומות שנחלקו הפוסקים אם צריך לברך או לא. ואעפ"י שנפסקה ההלכה כאחת השיטות החסיד חושש לשיטה השניה. וכגון מה שמצינו בסי' מ"ו שדעת הרמב"ם שברכות השחר אינו יכול לברך אם לא נתחייב בהם, וכגון שלא לבש או לא חגר או לא שמע קול התרנגול, ודעת הכלבו שיברך כולם כסדרם אף שלא נתחייב בהם כיון שהברכה היא על שהקב"ה ברא צרכי העולם.

ונהגו כדברי הכלבו שמברך אעפ"י שלא נתחייב (אכן ראה במ"ב שם סימן מ"ו ס"ח ס"ק כ"ד שהביא ספקות נוספים וסיים שכדאי לצאת ידי חובתו בזה בשמיעה מאחר), והחסיד כיון שרוצה לצאת ידי כל הדיעות מביא עצמו לידי חיוב כדי שיוכל לברך כל הברכות אליבא דכו"ע.

וכן מה שמצינו בסי' תל"ב שיש מניחים פתיתי חמץ במקום שימצאם הבדוק, כדי שאם לא ימצא כלום לא תהיה ברכתו לבטלה. ואעפ"י שמן הדין אין צריך לזה כיון שהברכה היא על עצם החיפוש שמא ימצא, מ"מ מדקדק על עצמו לעשות באופן היותר מהודר.

וכן בליל שני של ראש השנה שנחלקו הפוסקים אם יש לברך שהחינו כיון ששני ימים נפרדים הם, או שכיון שקדושה אחת הם א"צ לברך אלא בלילה הראשון. ונפסק שמברך שהחינו אף בלילה השני [סי' ת"ר ס"ב] אמנם אם יכול יביא פרי חדש ויניח על השולחן ויוכל לברך שהחינו לכל הדיעות. וכמבואר שם בטור שכן נהגו המהר"ם מרוטנבורג והרא"ש.

לדקדק במילות הברכה

עוד כתב לבאר שכוונת חז"ל באמרם לקיים מילי דברכות היינו שידקדק באמירת התיבות (מילי דברכות - מילות הברכה) דהיינו שיזהר להפריד התיבות זו מזו, ולהגות כל מילה בצורתה המדוקדקת. וכמבואר בסי' קס"ז ס"ב.

להמנע מלאכול

והנה לא הזכיר הערוך השולחן הנ"ל שכשיש ספק בברכה ואין עצה לצאת מן הספק שטוב להמנע מלאכול. ואולי ס"ל שאין חובה להתחסד כ"כ.

ואמנם בסי' ר"י מבואר שטוב להימנע מלאכול בריה פחות מכזית כיון שיש ספק אם מתחייב בברכה אחרונה. אולם שם אין זה קשה כ"כ להחמיר בזה כיון שיכול לחתוך את הבריה לשניים ולצאת מן הספק וא"צ להמנע לגמרי מלאכול.

אמנם מצינו הנהגות פרישות של גדולים שנמנעו מלאכול דבר שיש בו ספק. ומסופר על החת"ס שכשהיה ילד ולמד הלכות ברכות ונודע לו שיש ספק על הסוכר מה ברכתו (יעוין סי' ר"ב סט"ז בבה"ל שהאריך בשיטות הראשונים) ומאז לא אכל סוכריה לעולם.

כמו כן ידוע שהגראי"ל שטיינמן זצ"ל נמנע מלברך שהכל על מים, כיון שהדין הוא שמים מברך עליהם רק אם שתה לצמאוי ומחמת החשש שמא אין זה לצמאוי היה מקפיד לברך שהכל על דבר אחר ופוטר המים.

והנה גבי פת הבאה בכיסנין שידוע שיש בזה כמה שיטות מה התנאים של פת הבאה בכיסנין (יעוין סי' קס"ח ס"ז) ומחמת כן כתב בבה"ל (קס"ח ס"ח ד"ה טעונים) שהאוכל פת הבאה בכיסנין בתוך הסעודה, אפי' אכלם לקינוח ולא מחמת הסעודה, לא יברך עליהם כיון שיש ספק שמא הם פת גמור ונפטר בברכת המוציא שבירך על הלחם [א"כ הוא פת הבאה בכיסנין לכל הדעות, ונתקיימו בו ג' התנאים, שנבארם בס"ד בהמשך השיעורים].

4. ופירש רש"י שם שדימוהו לירבעם בן נבט שחטא והחטיא, ואף האוכל בלא ברכה חוטא ומחטיא כיון שהאחרים רואים שאינו מברך ולמדים ממנו לעשות כן.

5. וכגון בסיום ברכת המוציא "לחם מן הארץ" שמדקדק להפריד קצת בין מלת "לחם" המסתיימת במ"ם למלת "מן" המתחילה במ"ם, כדי שלא לערבב אותם יחד.

וכן בברכת המוציא שיש נידון בגמ' (ברכות לח.) אם לומר מוציא או המוציא. ונפסק שיצא י"ח גם אם אמר מוציא, והחסיד מדקדק לומר התיבה תתקנה ואומר המוציא.

6. ואעפ"י שמצינו בכמה מקומות בפוסקים שכשיש ספק אם לברך שהכל או שפטר מברכה מיעצים הפוסקים לברך שהכל על סוכר ולפטר את הדבר המסופק (יעוין סי' קע"ד ס"ק ל"ט במשנ"ב גבי שתיית קפה בסוף הסעודה). היינו משום שלמעשה נפסק שברכת הסוכר היא שהכל, וכעת אין זה בגדר ספק.

7. ולכן מי שנצרך לבלוע כדור לרפואתו ושותה מים כדי לבלוע את הכדור אבל אינו צמא אין צריך לברך.

ולכן יש מנהג חסידות לא לאכול עוגה בתוך הסעודה א"כ נתקיימו ג' התנאים שממולא ונילוש ונכסס שאז מברך בורא מיני מזונות לכו"ע אף בתוך הסעודה.

אמנם לא שמענו שמחמירים עד כדי כך שלא לאכול עוגה אף מחוץ לסעודה, אעפ"י שגם בזה יש ספק האם ברכתו מזונות או המוציא.

דיתכן שיש לחלק בין הנידונים. שכשאוכל בתוך הסעודה, לצד שאין זה פת גמור צריך לברך מזונות, א"כ מחמת הספק הוא אוכל בלא ברכה, ויש מקום גדול שלא לאכול משום דהוי כמועל. משא"כ כשאוכל חוץ לסעודה ומברך מזונות אין חשש שאוכל ללא ברכה, שהרי גם אם הוא פת גמור מ"מ יוצא בדיעבד בברכת מזונות, וכל החשש הוא שאינו מברך את הברכה הראויה, ולכן בזה לא נהוג עלמא להחמיר.

חיוב ברכה מן התורה או מדרבנן

ז. **כתב** הרמב"ם (הלכות ברכות פ"א ה"א) וז"ל: מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך". ואינו חייב מן התורה אלא אם כן שבע שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת", ומדברי סופרים אפי' אכל כזית מברך אחריו.

ובהלכה ב' כתב שם: ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחילה ואח"כ יהנה ממנו, ואפי' נתכוין לאכול או לשתות כל שהוא מברך ואח"כ יהנה, וכן אם הריח ריח טוב מברך ואח"כ יהנה ממנו, וכל הנהגה בלא ברכה מעל, וכן מדברי סופרים לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה והוא שישתה רביעית והוא שיאכל כזית.

מבואר בדברי הרמב"ם שברכה ראשונה אינה מן התורה אלא מדברי סופרים, ורק ברכה אחרונה שהוא כבר שבע חיובה מן התורה, ואף ברכה אחרונה אינה מן התורה בכל המאכלים.

אמנם לא נתפרש להדיא ברמב"ם אם החיוב מן התורה הוא רק בפת או בכל שבעת המינים שהרי הרמב"ם כתב "אחר אכילת מזון" ואפשר שכלול בזה כל שבעת המינים.

ובכ"כ יוסף בסוף סי' ר"ט דקדק מדברי הרמב"ם שרק ברכת המזון היא מן התורה ממ"ש הרמב"ם (פ"ח הי"ב) שכל הברכות שמסופק אם בירך או לא בירך אינו חוזר מפני שהם מדברי סופרים. ורק בברכת המזון חוזר כמבואר ברמב"ם סוף פרק ב' מפני שהיא מן התורה.

אמנם הביא שם הבית יוסף שדעת הרשב"א והרא"ש שברכה מעין שלש היא גם מן התורה, והאוכל תאנים או תמרים כדי שביעה חייב בברכת מעין שלש מן התורה.

ועיין במשנ"ב ר"ט סק"י שהביא דברי הראשונים הנ"ל, וכתב שמי שאכל כדי שביעה מפירות של ז' מינים ונסתפק אם בירך לאחריו, יאכל עוד מאותו המין שיעור כזית ויברך אחריו כדי שיצא מן הספק.

כדי שביעה

והנה מה שכתב הרמב"ם שאינו חייב מן התורה אלא אם כן שבע, אין הכוונה שצריך לאכול כסעודת שלמה המלך, אלא שיאכל כשיעור סעודה רגילה שלו של בוקר וערב וכמו שמבואר במשנ"ב סי' קס"ח ס"ק כ"ד.

8. מכיון שלחם הוא גם בכלל מזונות. וכמו מי שבירך האדמה על פרי העץ שיצא בדיעבד (סימן ר"ו ס"א), מכיון שגם עץ צומח מן האדמה.

9. ואעפ"י שבברכות יליף לברכה ראשונה מק"ו, ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש. מ"מ אין זה ק"ו גמור אלא ברכה ראשונה היא דרבנן - כסף משנה שם.

שמיעת כל חזרת הש"ץ

(המשך מעמ' 1)

ט גם כשמקריא הש"ץ את ברכת כהנים לכהנים שעולים לדוכן, צריך לכתחילה לומר את כל מלה ומלה בקול רם, באופן שכל הקהל ישמעו, כי זהו גם כן חלק של חזרת הש"ץ (דאל"כ הרי זו הפסק באמצע אמירתו את השמו"ע), ולא כאותם שלוחי ציבור שאומרים בשקט רק בכדי שהכהנים ישמעו.

י וכן נוהגים בימים נוראים שהקהל שרים "מכלכל חיים" שהש"ץ שותק, ולאחר שסיימו הקהל, הש"ץ חוזר ואומר בקול, וכן בעוד כמה מקומות נוהגים כן, כגון "שמחה לארצך וששון לעירך" שהוא שותק עד שסיימו הקהל, כדי שכל הקהל ישמעו את עיקר חזרת הש"ץ.

יא **אמנם** לאחרונה שלוחי הציבור התחילו לשיר בשבתות וימים טובים קטעים נוספים (כגון "ממקומך" בקדושת שחרית, ו"על חיינו" וכו' במודים), והקהל שר עמם, ומצוי שהקהל שרים בקול גדול, ולא שומעים את הש"ץ כלל, ואין זה נכון. אכן אם הקהל שרים בשקט והש"ץ בקול רם באופן שניתן לשמוע אותו, הרי זה טוב. אבל מצוי שהקהל שרים בקול חזק ולא שומעים אותו כלל. והיה עדיף שהש"ץ לא ישיר את קטעי התפילה האלו רק את הפיוטים שמוסיפים בחגים שאין כ"כ חיוב לקהל לשמוע מהחזן את הפיוטים.

ואשרי החזן שמדקדק בתפילתו, שעל ידו מתעלים כל הציבור.

חידה ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

באיזה דברים הש"ץ מוציא את הציבור ידי חובה?

הצטרף גם אתה לשיעור 'דף היומי בהלכה' (הלכות קריאת שמע)

מפי מורנו הגר"י טשזנר שליט"א
בימים א' - ה' בשעה 20:30 - 21:00
בבית הכנסת קוית' ה' (היכל שמואל).

שיעור בהלכות ברכות

מפי מורנו
הגר"י טשזנר שליט"א
מוצאי שבת 21:15 - 20:30
בבית הכנסת "קוית' ה'" (אשכנזי)

נושא השיעור בשבוע זה:
פת הבאה בכיסנין

מורנו ורבנו הגאון הצדיק
רבי שמשון רוד פינקוס זצוק"ל
רב ומנהיג קהילתנו הקדושה

"חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה"

מתוק לו! כך גם בלימוד התורה, האופן היחיד ללמוד כל היום הוא ע"י מתיקות ועריבות.

אך עדיין צריך ביאור מדוע דווקא מצות תלמוד תורה ניתנה באופן שכל כך קשה לקיימה כהלכתה? מדוע צריכים ללמוד בכל רגע ורגע, דבר שבשאר המצוות לא מצינו, מדוע רק בתלמוד תורה נאמר "ותלמוד תורה כנגד כולם"?

ההבדל בעצם בין ישראל שלומד תורה לזה שאינו לומד

ההסבר הוא שמצות תלמוד תורה באמת שונה במהותה משאר המצוות, נסביר את הענין על פי יסוד של המשגיח ר' ירוחם ממיר זצ"ל.

ישנם ארבעה דברים: דומם, צומח, חי ומדבר. בין דומם לצומח יש הבדל בעצם, זו אינה רק עליית מדרגה. כך גם חי ומדבר - יש ביניהם הבדל בעצם ולא רק עליית מדרגה. הכוזרי מוסיף שגם לגבי האדם ועם ישראל יש ביניהם הבדל בעצם, לא רק הבדל במדרגה.

המשגיח ר' ירוחם זצ"ל הוסיף על כך והביא את דברי המשנה באבות (פ"ג מ"ח): "חביב אדם שנברא בצלם... חביבין ישראל שנקראו בנים למקום... חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה".

ישנם במשנה זו שלשה סוגי חביבות: אדם. ישראל. וישראל כשיש להם כלי חמדה. וביאר ר' ירוחם שכמו שאומר הכוזרי שיש הבדל בעצם ובמהות בין אדם-גוי - לישראל, כך יש הבדל בעצם בין ישראל, לבין ישראל שיש לו כלי חמדה. ההבדל בין ישראל לבין ישראל שלומד תורה הוא לא רק עליית מדרגה, אלא - ישראל שלומד תורה זוהי מהות אחרת לגמרי.

זו הסיבה שמצות תלמוד תורה כל כך חמורה והיא כנגד כולם, כי מצות תלמוד תורה היא המצוה היחידה שאינה רק בבחינת עליית מדרגה, אלא היא הופכת את היהודי למציאות אחרת.

גוי לא יכול להבין את היהודי, הוא לא יכול להבין כיצד יהודי משאיר את ארנקו בשבת על הארץ ואינו מרימו, הוא לא יכול להבין כיצד יהודי יכול לעמוד בכל כך הרבה נסיונות, כי גוי לא רק נמצא במדרגה אחרת - אלא הוא מציאות אחרת, לכן הוא לא יכול להבין.

על דרך זה יהודי שאין לו את התורה ואינו יודע מה העונג שיש בה, לא יכול להבין מה עושים בשיבה, איזה טעם יש לחיים כאשר כל הזמן לומדים.

הסיבה לכך היא - יהודי שלא קנה את החיים האלה, את החיים של תורה, הוא מציאות אחרת לגמרי. רק יהודי שקנה חיי תורה, רק הוא יכול לדעת שהתורה זה - עולם הזה ועולם הבא והתענוג הכי גדול.

קנין התורה - רק על ידי רציפות

המאירי (משלי ח', ל"ד) מאריך בענין מעלת ההתמדה בתורה, ומבואר בדבריו שישנו הבדל מהותי בין תורה לשאר החכמות. כאשר בנין של עשר קומות נבנה בעשרה חודשים,

התוספת המיוחדת בכרכת התורה - "והערב נא" בכרכת התורה אנו אומרים שתי ברכות, ברכה ראשונה: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעסוק בדברי תורה", אח"כ אנו אומרים ברכה שניה: "אשר בחר בנו מכל העמים". שתי ברכות אלו דומות מאוד לשתי הברכות שאנו אומרים בברית מילה, ברכה ראשונה: "אשר קדשנו... על המילה", זו ברכה על עצם המצוה, כמו כל מצוה שאנחנו מברכים עליה, אח"כ אומרים ברכה שניה: "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", ברכה זו היא על מהותה ועניינה של הברית ועל הקשר שנוצר על ידי הברית. כך גם לגבי ברכת התורה, הברכה הראשונה היא על עצם המצוה והברכה השניה היא על הקשר והדביקות שמונחים בתורה.

בכרכה הראשונה בכרכת התורה לאחר שאנו מברכים "לעסוק בדברי תורה" כמו בכל המצוות, אנו מוסיפים "והערב נא ד' אלקינו" וכו', לכאורה קצת קשה מדוע בשאר המצוות אין בקשה ותפילה לאחר ברכת המצוה; מדוע לאחר ברכת המצוה של תקיעת שופר לא נבקש "יהי רצון שנזכה לשמוע את התקיעות כהלכתן וכצורתן", הרי אין זה דבר קל לדקדק בתקיעות, מדוע אחרי הברכה על הלולב ומיניו לא נתפלל שבאמת הם יהיו כשרים ומהודרים?

הסבר הענין הוא כך - "והערב נא ה' אלקינו" זו לא רק תפילה ובקשה אלא ביאור האופן איך מקיימים את המצוה של תלמוד תורה: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעסוק בדברי תורה", איך נקיים את המצוה? על ידי "והערב נא ה' אלקינו"!

כי האמת היא שאת מצות תלמוד תורה קשה מאוד לקיים, ואנו צריכים דרך איך לקיים את המצוה. ונבאר כוונתנו בזה.

החומרא שבמצות תלמוד תורה שאינה תלויה בזמן

בכל המצוות ברור לנו איך מקיימים את המצוה, יש זמן מוגדר לכל מצוה. אדם בראש השנה חייב לשמוע 30 קולות של שופר, ליל פסח הוא חייב לאכול כזית מצה ובזה קיים את חיובו, וכן הלאה. אך בתלמוד תורה אין זמן וחיוב מוגדר, הזמן הוא - כל רגע ורגע שאדם יכול ללמוד הוא חייב ללמוד. רק אדם שאין לו זמן, הוא טרוד כל היום, רק הוא יוצא ידי חובתו בקריאת שמע, שאר בני אדם חייבים ללמוד בכל רגע פנוי, אסור להפסיק בלימוד. ידועה המשנה באבות (פ"ג מ"ט): "המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו... מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", הרמב"ם אומר (הל' תלמוד תורה פ"א ה"ח): "כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו".

מכיוון שמבחינת ה"ש"ע" כל כך קשה לקיים את מצות תלמוד תורה כהלכתה, לכן צריכים אנו אופן מיוחד איך לקיים את המצוה הזאת - על ידי "והערב נא ה' אלקינו". ע"י עריבות יש אפשרות לקיים מצוה זו כהלכתה. אדם מסוגל למצוץ סוכריה במשך יום שלם בלי להתעייף. ומדוע? זה

שיכיר אשה במשך 70 שנה, הרי אם הוא לא יקדש אותה בטבעת היא לא אשתו, כך אדם שיסתובב סביב התורה במשך 70 שנה, אם הוא לא יקנה אותה על ידי הרציפות שזהו הקנין בתורה, הרי היא לא תהיה שייכת לו. קנין התורה הוא רק על ידי שייכות - על ידי דביקות.

אחת הבעיות הגדולות שלנו היא, שלכל אחד מאתנו היתה תקופה נפלאה של רציפות בלימוד, כל אחד מאתנו זכה ל"והערב נא ה' אלקינו". כל אחד זכה לשינוי עצום בתוכו על ידי התורה, אך כאשר נפתחו לפנינו עולמות התענוג הרוחני - כאשר נגענו באושר, במקום להמשיך ללמוד עוד ועוד ולהשיג עוד יותר דביקות, הפסקנו מלימודנו.

לכל אחד היתה תקופה נפלאה של רציפות, תקופה שמאירה לו את כל אורך החיים, ליהנות מהתענוג הרוחני הזה ולהפסיק את הרציפות - זהו חורבן !!!

בחדש חשון, לאחר הזיכוכ של הימים הנוראים בהם בנינו את היסודות, ישנה אפשרות לקנות קניינים אמיתיים בתורה על ידי רציפות והתמדה. במיוחד עתה בתקופת החורף זהו זמן של לימוד; באידיש יש ביטוי "די גאלדענע ווינטער" - "חורף הזהב", שיש בו רציפות של כמה חודשים של לימוד בלי הפסק. אם ננצל זאת נוכל לזכות על יד כך למציאות אחרת, להיות בבחינת "חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה", אכ"ר.

הרי שלפי חשבון זה יבנה הבנאי כל חודש קומה אחת, אך בתורה אין הדבר כן, ככל שהתמדה גוברת כך נכפלת איכות הלימוד, אדם שלומד במשך שתיים, בשעה הראשונה תהיה לו איכות לימוד של שעה אחת, אך בשעה השנייה תהיה האיכות של שתי שעות, משעה לשעה ומיום ליום נכפלת כל פעם איכות הלימוד. מי שמפסיק באמצע לימודו מפסיד את כל הרצף הזה, הוא מפסיד את כל ההכפלות באיכות לימודו.

הגר"א מוויילנא אמר שמי שרוצה לזכות ל'דעת תורה' ילמד בהתמדה וברציפות חמש או שש שעות, עד שמרוב ההתמדה לימודו יהיה כמעט לשמה, ואז המחשבה הראשונה שתעלה לו - זוהי 'דעת תורה', זו הכוונה כאשר אנו אומרים רוח הקודש. גם החזו"א כל חייו למד תורה ברציפות, תמיד למד תורה לשמה, לכן כל החיים שלו היו ב'רוח הקודש' - ב'דעת תורה'.

כאשר נעמיד אדם מאתנו מול החזו"א עם אותן שנות חיים של לימוד, הרי לאותו אדם ייחשב הדבר כשבעים שנה של לימוד, לעומת זאת החזו"א בשנים אלו חי את הזמן מאות מיליוני-מיליארדים פעמים!!! הכל בגלל הרציפות, הכל בגלל התורה לשמה.

ישנה עוד סיבה לחשיבות ענין הרציפות וההתמדה, על תורה נאמר "יִשְׁקֶנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהָ" (שה"ש א', ב'). תורה היא עניין של יחוד, אם יש רציפות בתורה יש גם יחוד. כמו אדם

נדבת הרב **עמנואל נשר ומשפחתו** שליט"א

לרגל השמחה בהולדת הנכד

ישראל מאיר נ"י

בן חתנם הרב **אהרן סמיד** שליט"א

בשעה טובה ומוצלחת

יה"ר שיזכו לרוות רב נחת יהודית מכל יוצ"ח כ"י, בבריות גופא ונהורא מעליא לאוי"ט.

ויזכו ההורים לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים! אכ"ר.

נתרם ע"י הרב **יהונתן פרוץ** ומשפחתו שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונם

בנישואי **הבת שתחי'**

עב"ג הבה"ח **משה אבא איראם** הי"ו

בשעה טובה ומוצלחת

יה"ר שיהא הזיווג עולה יפה, ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל.

ומשמחה זו יושפע שפע שמחות ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג, בבריות גופא ונהורא ומעליא לאוי"ט, אכ"ר.

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין

לע"נ ראש הישיבה

הגאון רבי **יעקב ב"ר מנחם מוניש הורוביץ** זצ"ל

גלב"ע ביום י"ז חשון תש"ע

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי תלמידיו ה"ה

הגאון הרב **תנחום פראנק** שליט"א

הרב **שמעון רגובי** שליט"א

הרב **שגיא מיכלין** שליט"א

והרב **החפץ בעילום שמו**

יה"ר שזכות הפצת תורת רה"י זצ"ל תעמוד להם ולביתם שיתברכו בכל מילי דמיטב וירונו נחת מכל יוצ"ח, והשם יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה. אכ"ר.

לע"נ הרב **יוסף בן חנה** ז"ל

גלב"ע י' חשון ת.נ.צ.ב.ה.

נדבת בנו הרב **אילן אברג'ל** שליט"א

יה"ר שזכות הפצת תורת רבותינו תעמוד לו ולמשפחתו שיתברכו בכל מילי דמיטב בבריות גופא ונהורא מעליא, וירונו נחת מכל יוצ"ח, והשם יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה. אכ"ר.

נדבת הרב **נחום פרנק** ומשפחתו שליט"א

יה"ר שיזכו לברכה וסייעתא דשמיא, בבריות גופא ונהורא מעליא, והצלחה גדולה ברו"ג. והשם יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה. אכ"ר.

לזכות הרב **חיים קורלנסקי** ומשפחתו שליט"א

יה"ר שיזכו לרכוש דירה טובה ונאה, עם שכנים טובים ויראי שמים, והשם יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה. בבריות גופא ונהורא מעליא, והצלחה גדולה ברו"ג. אכ"ר.

נדבת ע"י הרב **שליט"א החפץ בעילום שמו**

יה"ר שזכות הפצת תורת רבותינו תעמוד לו ולמשפחתו שיתברכו בכל מילי דמיטב בבריות גופא ונהורא מעליא, וירונו נחת מכל יוצ"ח, והשם יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה. אכ"ר.

ראש הישיבה הגאון רבי יעקב הורוביץ זצוק"ל
גרגרים מתוך שיחה שמסר ראש הישיבה זצוק"ל ולא שזפתם עין הדפוס

הרגל על כל דבר שלטון¹

עמהם, ובזכות אברהם אתה ניצול, אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול".

אכן, טענתם של המלאכים צריכה ביאור, שהרי לכאורה לוט לא הרשיע עם אנשי סדום; אלא אדרבה, הכניס אורחים במסירות נפש! אנשי סדום נתבעו על כך ש"נד עני ואָביון לא הִחֲזִיקָה" (יחזקאל ט"ז, מ"ט), בעוד שלוט הסכים למסור את ב' בנותיו בשביל להציל את האורחים שבאו בצל קורתו, ובת נוספת נידונה למוות על שפרנסה עני בסתר (כמבואר בפדר"א כ"ה). אם כן, לכל הפחות במה שנוגע לחטאם העיקרי של אנשי סדום, היה לוט רחוק מהם כמטחוי קשת, ומדוע אמרו לו המלאכים שהוא 'הרשיע עימהם'?

נראה לבאר העניין על פי יסודו של המהר"ל. "וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בְּעֶרְבַּ לַיְלָה וַיֵּשְׁבוּ בְּעֵינֵי לֹט וַיֵּרָא לֹט וַיִּקַּם לְקִרְאתָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֲפָיִם אֲרָצָה" (בראשית י"ט, א'). רש"י (שם) פירש שלוט כיבד את האורחים באופן כה מופלג משום ש"מבית אברהם למד לחזור על האורחים".

המהר"ל (גור אריה שם) עמד על דקדוק דברי רש"י שהכנסת האורחים של לוט היתה מבוססת על לימודו מבית אברהם אבינו, ופירש העניין בזה הלשון: "דאם לא כן (שהיה זה מחמת לימודו מבית אברהם), הרי רשע היה, שלקמן אמרו לו המלאכים 'אתה הרשעת עמהם ובזכות אברהם אתה ניצול'. אם כן למה היה מפציר להכניס אורחים {כן הוא ברא"ם} אלא 'מבית אברהם למד', וההרגל על כל דבר שלטון, ודרך הרגילו הלך להכניס אורחים כמו שעשה אברהם".

חזינן בזה חידוש נורא. **למעשה** לוט היה מכניס אורחים, שלא כמנהג סדום. אולם מכיוון שעשה זאת מחמת הרגל, ולא מחמת עשיה עצמית - היה אפשר לומר לו 'אתה הרשעת עימהם', וממילא אינו ראוי לראות במפלתם ובעונשם! כה גדול הוא כח ההרגל, עד שיכול הוא להחשיב את לוט לרשע כאנשי סדום ממש, על אף שבפועל היה מוסר נפשו על הכנסת אורחים!

ולפי זה, מוכרחים אנו לומר כי מכיוון שלוט פעל מתוך הרגל, ולא מתוך מחשבה מובנית ועשיה עצמית, אינו נחשב כלל כמי שהכניס אורחים, שכן ה'הרגל' הכניס אורחים, ולא לוט עצמו (תדע לך - שמינהו לראש השופטים, וככל הנראה שהיו דעותיו 'סדומיות' להפליא).

משהגענו עד כאן, יכולים אנו לפרש כמה הערות תמוהות בענייניו של לוט.

כידוע - הציע לוט את ב' בנותיו לאנשי סדום, ובלבד שינחו לאורחים שבאו בצל קורתו. כל בר דעת ובר לבב תמה מאוד על רצון זה של לוט. וכי יעלה במחשבתו של מישהו שיש צד חיוב או מידת חסידות לאדם למסור את ב' בנותיו לאנשי סדום, שמן הסתם היו מתעללים בהן ולבסוף אף ממיתים אותן, על מנת להגן על אורחיו?! לא תהא כהנת כפונדקאית, וראויות בנותיו להיות לכל הפחות כאורחיו.

"וַיְהִי בַשַּׁחַת אֱלֹהִים אֶת עֲרֵי הַכֶּפֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אֲבִרְהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה בְּהַפְּךָ אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר יָשָׁב בָּהֶן לֹט" (בראשית י"ט, כ"ט). מבואר כי על מנת שיינצל לוט מסדום, היה צורך לזכור את אברהם אבינו, שכן לא היה די במעשיו של לוט על מנת להצילו.

רש"י (שם) מגלה מהי זכירה זו, וזה לשונו: "מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה (עיין בראשית י"ב, י"ט) 'אֲחֹתִי הִוא', ולא גילה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקדוש ברוך הוא עליו".

נתבונן בדברי רש"י הללו (שמקורם בחז"ל). לוט ירד למצרים עם אברהם ושרה, שהיו דודו ודודתו, ולבל נשכח שלוט היה אחיה של שרה (שכן שניהם בני הרן) וממילא היה אברהם גם גיסו (ושרה היתה גם דודתו וגם אחותו). לא זו בלבד, אלא הם אלו שלקחו אותו עימהם מחרן, הם קרבוהו תחת כנפי השכינה, והם שגידלוהו אחרי מות הרן אביו בכבשן האש.

עתה, נאלץ אברהם אבינו לשנות בדיבורו ולומר על שרה 'אֲחֹתִי הִוא', וזאת משום חשש פיקוח נפש "וְהָיָה כִּי יֵרָאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אֵשֶׁתוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתְךָ יַחֲיוּ" (שם י"ב). לוט ידע את האמת ולא גילה, וזו הזכות שעמדה לו להינצל מסדום.

הדברים תמוהים ומופלאים, שכן על פניו אין ללוט שום זכות ומעלה בכך שלא מסר את אברהם להריגה. אדרבה - אם היה מגלה שאברהם שינה בדיבורו היה נחשב לרוצח בגרמא ולמוסר נפש! על פניו רק שפל שבשפלים ימסור את דודו שהוא גם רבו וגם אביו המאמצו להריגה, ומהי הזכות הגדולה שעמדה ללוט כתוצאה ממעשה זה? אתמהא.

קושיא נוספת, הדומה במהותה לאמור לעיל, היא על כך שזכה לוט להיות 'נוחל' בארץ המובטחת לאברהם. ואם לא די בכך, הרי שעשו זכה בארץ אחת בלבד, בעוד שלוט זכה (דרך בנותיו) בנחלת ב' ארצות, כמש"כ רש"י (דברים ב' ה'): "וַיִּרְשֶׁה לְעֵשָׂו - מאברהם, עשר עממים נתתי לו (לאברהם), שבעה לכם, וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר, אחת מהם לעשו, והשתים לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיה אומר על אשתו אחותי היא, עשאו כבנו".

הדברים מבהילים. מחמת שלא מסר את אברהם אבינו להריגה - זכה להיות חשוב כבנו, ולזכות לנחלת עולם (עד ביאת משיח צדק) בשיעור כפול משל עשו. והדברים צ"ב.

עוד מוסיפים אנו לתמוה באותה הפרשה עצמה.

כשעה שברח לוט מסדום, הזהירוהו המלאכים "וַיְהִי כְּהוֹצִיאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָל עַל נַפְשֶׁךָ אֵל תַּבִּיט אַחֲרֶיךָ וְאַל תַּעֲמֹד בְּכָל הַכֶּפֶר הַהֵרָה הַמַּלְטָל פֶּן תִּסָּפֵה" (בראשית י"ט, י"ז). רש"י (שם) מסביר מדוע אסור לו להביט ולראות את סדום בחורבנה בזה הלשון: "אתה הרשעת

1. נכתב ונערך ע"י הרב תומר בכר שליט"א עורך ספרי 'דולה ומשקה'. תודתנו נתונה על שנהג בנו עין טובה והמציא לידינו את הדברים. יה"ר שזכות הפצת תורת רה"י זצ"ל תעמוד לו ולביתו שיתברכו בכל מילי דמיטב וירוו בעז"ה נחת מכל יוצ"ח, והשם יתברך ימלא כל משאלות לבם לטובה.

עצמם חששו המלאכים}. זו היתה מדרגתו בחסד. ומעתה, מה שאמר הכתוב 'וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם' (בראשית י"ט כ"ט) - 'וזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה אחותי היא, ולא גילה הדבר', והוא מבהיל שאדם גדול-החסד במסירות נפש לא יחשב לו זה כלום, אלא יחשב לו שלא היה מסור, למסור את דודו, גיסו ורבו לרוצחים! מאכן למדנו שכל מה שמגיע לאדם... על ידי חינוך (א.ה.) - כוונת הסבא זצ"ל היא 'למלומדה' וחינוך על ידי אחרים שאין בו בחירה, כמבואר להדיא (להלן), אפילו עד כדי מסירת נפש - אינם מדרגת האדם האמיתית. ומה היא מדרגתו? מה שמתגבר על יצרו בדבר שלא למד".

והוסיף המכתב-מאליהו (שם): "והנה, רוב בני אדם, אם גם חונכו למצוות ולמעשים טובים, יעשו מצות אנשים מלומדה. ואם כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וגם בעד זה ישולם להם, אבל מכל מקום קניין מדרגות, דהיינו בחירת הטוב - כמעט שאין להם, כי לעיתים רחוקות מאוד יגיעו למלחמת היצר. אשרי האדם אשר ישתמש בחינוכו הטוב בתורת הכנה, אבל ישים כל מבטו לעלות מעלה מעלה..."

אם כן, אפשר לומר כי תכונות אופיו וכוחות נפשו של לוט היו יכולות להביאו אפילו לכלל מסירה של אברהם אבינו שהיטיב עימו בכל הטובות שבעולם. חמדת הממון של לוט היתה כה עצומה ומופלגת, שהיתה עלולה לגבור אפילו על אהבתו ויראתו מאברהם אבינו. שם היה צריך לוט להתמודד ולהתגבר על תאוותיו, ו**בזה** לא היה לו הרגל מוטבע מבית אברהם. אשר על כן - זכה גם לשכר על התמודדותו [ואם חפצים אנו לנסות להבין כמה גדול היה הניסיון, אפשר ללמוד זאת מגוף השכר עצמו, שהרי אין ספק שעל ניסיון כל כך פשוט וקל לא מקבלים שכר כל כך גדול].

ומכיוון שעמד בניסיון, והתגבר על רצונו העז להרוויח הון עתק, נעשה **כבנו** של אברהם אבינו. יש בזה פתיחת פתח להבין את שורש זכותו של לוט. אין צורך להאריך ולהסביר מדוע לא שייך שחתול יחשב כ'בן' של סוס או להיפך. העמדת לוט 'כבנו' של אברהם מעידה כאלף עדים שישנה שייכות פנימית בין לוט לאברהם, שייכות שאם היתה מתעצמת ומכוונת את דרכו של לוט - היתה יכולה להעמידו כ'ממשיך' של אברהם. היא ביאור הדבר אשר יהא, בשעה שלוט עמד בניסיון בו לא היה לו כל הרגל - זכה גם לשכר, אולם מעשים שנראים בהשקפה חיצונית כמופלגים לאין ערוך (כגון מסירות נפש להכנסת אורחים) - אינם עומדים לזכותו כלל ועיקר, משום שבזה היה מורגל מבית אברהם, ועיין בדברים כי מופלאים הם.

חדש

ישמח לב מבקשי ה'

בשורה לשוחרי תורת רבינו הגדול
הגאון רבי יעקב הורוביץ זצ"ל

ראש ישיבת אופקים מתלמידיו של מרן הפחד-יצחק זצ"ל
לקראת יום הארצות
הופיע כרך חדש מסדרת הספרים הנודעים

דולה ומשקה
בענייני תורת המידות

ניתן להשיג בישיבה הקדושה (אצל הרבנית הורביץ תל"ט א" 052-7610658).
בבתי הכנסת (בעמדות הספרים של י. בלוי) בפרשות תולדות / ויצא.
או אצל המו"ל: הרב תומר בכר שליט"א 053-3114191

טעמו וראו כי טוב

לתרומות, הנצחות

ולקבלת הגליון במייל: viv22v33@gmail.com

אמנם, לפי האמור כי הכנסת האורחים של לוט היתה מחמת הַרְגֵל ולא תולדת עמל ויגיעה - ממילא גם נשתבשו אצלו הגדרים הראויים למעשה מצוה זה, והיה יכול להקריב את בנותיו על מזבח קיום המצוה.

לפי זה ניתן לפרש מדוע לוט הסכים לסכן את עצמו ואת בני ביתו בשביל הכנסת האורחים, בעוד שמשאר המצוות פרש ולא הקפיד עליהן, על אף שהן משמעותיות ויסודיות הרבה יותר. אותם האורחים גופא, שאירח במסירות נפש, לא הוזהרו מלהכניס חשש עבודה-זרה אל תוך הבית. בשונה מאברהם אבינו, שאמר לאורחיו "וַיִּרְחֹצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנֶנּוּ פֶתַח הָעֵץ" (בראשית י"ח, ד') אמר לוט "וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם" (שם י"ט, ב'). ולמדו רבותינו (עיין רש"י י"ח, שם) על אברהם אבינו ש"הקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה".

והדבר אומר דרשני - למסור נפש על מצות הכנסת אורחים, ו'לא להקפיד' על חשש עבודה זרה?! אכן לאמור לעיל מיושב הכל היטב. בעניין 'אבק עבודה זרה' לא היה ללוט הרגל שהוטבע בדמו מבית אברהם אבינו, בעוד שמצות הכנסת אורחים זכתה להפוך אצלו להרגל.

נמשיך הלאה. בקרב אומות רבות אפשר למצוא 'מסירות נפש' על דעות והשקפות עולם. בתקופה שקדמה למלחמת העולם השנייה - הדבר היה מצוי ושכיח טובא; קומוניזם, נאציזם, סוציאליזם ואף ציונות. כל הדעות הכוזבות הללו הולידו גלים של כמיהה ורצון ליטול חלק במהפך הגדול ובהשלטת אידאות אלו בקרב המון העם, עד כדי מסירות נפש כפשוטה ממש.

לעומת זאת - העם היהודי מלומד צרות, גזירות ושמדות, וגם אצל כלל ישראל מצאנו מאות ואלפי מקרים בהם נדרשו יחידים או אף ציבורים שלמים מכלל ישראל למסור את נפשם עבור קיום המצוות ושמירת הצביון היהודי.

בהסתכלות החיצונית - אלו ואלו שוים. הללו מוסרי נפש והללו מוסרי נפש. הללו עושים זאת בזקיפות קומה ובהכרה מלאה וכן הללו. אולם דוקא מתוך גודל הדמיון החיצוני נפערת תהום החילוק הפנימי.

אצל כל בעלי הדעות הכוזבות היתה מסירות הנפש מתוך ריגוש והשתלטות 'הרגלים' והתלהבות על השכל הפשוט. על פי רוב מוסרי הנפש הללו עשו זאת על דעת עצמם, ופשוט שלא היתה מעולם 'הלכה פסוקה' המיוסדת על אדני השכל וגדרים ברורים בעניין מסירות נפש בקרב כל בעלי האידאות השונות.

מה שאין כן אצל כלל ישראל, שזכה לשולחן-ערוך ודברי הפוסקים גם בהלכות קידוש ה'. האדם אינו רשאי לבחור למסור את נפשו על דעת עצמו, ויתכן שאם יעשה זאת - יהיה פושע ולא קדוש, מאבד עצמו לדעת ולא 'קרבן ציבור'. רק מתוך הבנה עמוקה בקדושת החיים ובמציאות העומדת על הפרק - הגיעה גם ההכרעה לכאן ולכאן.

ויש לזה גם פנים בהלכה. "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: נכרים שבחוצה לארץ - לאו עובדי עבודת כוכבים הן, אלא מנהג אבותיהן בידיהן" (חולין י"ג:).

מכיוון שהדברים עדינים ודקי העיון, ואיננו רוצים להעמיד חידושים שכאלו בלי בית אב, פותחים אנו בהעתקת דברי הסבא מסלבודקה כפי שהביאם הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"א עמוד 115): "חסד היה חלקו של אברהם... וכל מי שראהו התעלה בחסד במסירות נפש נוראה. כגון לוט... כשפגע באורחים הפציר בהם 'מאוד'... וכשבאו אצלו מסר נפשו עד הנקודה האחרונה, עד 'וַיִּגְשׁוּ לְשִׁבְר הַדָּלֶת' (בראשית י"ט, ט), ואלמלא הוכו בסנורים הרגוהו {כי לא בשביל